

Левченко Л., Бутенко В. Праця як засіб морального виховання дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільна освіта: від традицій до інновацій: збірник наукових статей студентів, магістрантів та молодих науковців*. Суми: ФОП Цьома С.П., 2022. С. 190–194.

Лілія Левченко, Віта Бутенко

Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка

ПРАЦЯ ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті уточнено сутність поняття «моральне виховання»; схарактеризовано основні види трудової діяльності дітей старшого дошкільного віку; визначено потенціал праці в моральному вихованні дітей старшого дошкільного віку.

***Ключові слова:** праця; моральне виховання; діти старшого дошкільного віку; засіб.*

Постановка проблеми. Актуальність проблеми морального виховання дітей дошкільного віку зумовлена тим, що у сучасному світі має місце девальвація духовних цінностей, різко зростає дитяча агресивність, жорстокість, замкнутість на собі і власних інтересах тощо. Особливого значення набуває пошук шляхів підвищення ефективності процесу морального виховання дітей дошкільного віку в умовах сьогодення. Одним із провідних чинників гармонійного виховання дітей, а отже і морального, може бути праця, оскільки вона сприяє формуванню кращих моральних якостей, розвитку активної, відповідальної, самостійної особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій вказує на те, що накопичено велику кількість ідей, теоретичних положень, присвячених питанню трудового виховання дітей дошкільного віку. Так, проблему історії розвитку теорії

і практики трудового виховання обґрунтовано Г. Беленькою, М. Машовець; питанню розвитку моральних якостей особистості, оптимізації освітньої діяльності приділено увагу в працях педагогів: Ю. Бабанського, О. Богданової, І. Зарецької, С. Козлової, В. Коротова, Т. Шамової та ін.; аспекти організації трудового виховання дітей описані О. Вільховою, Н. Коновал, І. Ліщенко, Н. Манжелій, О. Москаленко та ін. Незважаючи на здобутки науковців, питання морального виховання дітей старшого дошкільного віку засобами праці залишається поза увагою.

Мета статті: визначити потенціал праці в моральному вихованні дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Задоволення вимог сьогодення щодо становлення особистості передбачає перенесення акцентів на «формування усвідомлення особливого значення моралі, її прийняття у внутрішній план і відповідне презентування у словах, діях і поведінці через розвиток моральної самосвідомості» [3, с. 19]. Моральне виховання в дошкільному дитинстві формує ядро особистості, позитивно впливаючи на формування ціннісних установок, чіткої життєвої позиції, взаємовідносин з оточуючими тощо [1].

З метою обґрунтування досліджуваної проблеми передбачено розкриття сутності дефініцій «виховання», «моральне виховання». Здійснюючи змістовий аналіз визначено, що «виховання – це планомірний і цілеспрямований вплив на свідомість та поведінку дитини з метою формування в неї моральних понять і установок, принципів, ціннісних орієнтацій та навичок практичної поведінки, які створюють умови для її розвитку і готують до майбутньої громадської та трудової діяльності. У процесі виховання розвиваються вольові якості і риси характеру особистості, формуються її фізичні, розумові, світоглядні, моральні, естетичні та інші особливості» [2, с. 27]. Щодо сучасних трактувань поняття «моральне виховання», то звернемось до дослідження М. Машовець, яка трактує його «складним і багатоаспектним процесом, що потребує глибокого наукового переосмислення щодо закономірностей та механізмів практичної реалізації. Моральне виховання визначається як одна з найважливіших сторін у здійсненні

загального розвитку дитини» [3, с. 19]. Таким чином, визначимо «моральне виховання» цілеспрямованим, організованим і керованим процесом формування моральних якостей особистості, рис характеру, навичок і звичок моральної поведінки.

Моральне виховання є процесом цілеспрямовано організованого впливу вихователя на моральну сферу особистості дитини; спрямоване на засвоєння моральних норм, установок, орієнтирів тощо. До основних завдань морального виховання належать такі: формування таких почуттів дитини як обов'язок, совість, відповідальність, громадянськість, сором; формування стійких моральних орієнтирів, що знаходять свій прояв у розрізненні добра і зла, готовності приймати рішення у ситуації морального вибору; створення умов для формування гармонійних відносин між дітьми в групі тощо.

Погоджуємось із твердженням Т. Поніманської [5, с. 68] про те, що моральне виховання тісно пов'язане з іншими складовими системи виховання. Його результативність не можлива повною мірою без реалізації фізичного, розумового, естетичного, трудового компонентів виховного процесу. З позиції досліджуваного предмета, нам імпонує твердження про роль праці у моральному вихованні дітей старшого дошкільного віку.

Основними видами трудової діяльності дітей дошкільного віку науковці [5; 6 та ін.] визначають:

1. Самообслуговування, яке охоплює елементарні дії з догляду за собою, вміння самостійно одягатися, роздягатися, вмиватися, тримати власний одяг завжди акуратним і чистим, складати в порядок іграшки, мити за собою посуд тощо.

2. Господарсько-побутова праця, у ході якої вихованці опановують навички практичного життя, працюють на майданчику та у приміщенні, при цьому низка обов'язків із часом розширюється, відбувається деталізація і ускладнення трудових дій.

3. Праця в природі, яка збагачує рухову діяльність дітей і створює найсприятливіші умови трудитися у спеціальному одязі з інвентарем, отримуючи відповідне фізичне навантаження.

4. Художня праця, під час якої діти виявляють конструкторські та креативні здібності, створюючи вироби з різних матеріалів [6, с. 6].

У процесі організації означених видів трудової діяльності, у дітей старшого дошкільного віку формуються доступні їм норми моральної поведінки. З цією метою доцільно вибирати найефективніші для конкретною випадку методи педагогічного впливу. Це *особистий приклад*, яким можна скористатися при формуванні охайності, товариськості, доброзичливості; *практичне привчання до виконання трудових дій* (особливо, коли діти невпевнені й несміливі) при дружній допомозі вихователя і постійному заохоченні з його боку; *навчання зіставляти різні вчинки* (ставлення до них вихователя та всіх дітей) та метод *переконання*.

Дослідниця О. Москаленко вважає, що для того, щоб праця стала засобом виховання дітей дошкільного віку, вона повинна бути змістовною, мати особистісну і суспільно корисну значущість, чітку організацію. Процес праці слід будувати на моральних засадах (мета, процес, результат). Моральна сутність її виявляється не лише в бажанні працювати, діяти творчо, досягати значущого для себе та інших результату, а й у колективному характері трудової діяльності, що вимагає узгодження мети і дій її учасників, взаєморозуміння і допомоги [4].

Під впливом педагога діти емоційно і свідомо підкоряються загальним вимогам: уважно слухають пояснення, вчасно виконують трудове завдання, дотримуються певної послідовності. Це виховує витримку, відповідальність, цілеспрямованість, ініціативу, витримку, дисципліну, певні етичні норми поведінки у процесі оволодіння уміннями та навичками, елементи критичного ставлення до себе, товаришів, продуктів їх праці. З огляду на це, можемо зазначити, що моральне виховання дітей старшого дошкільного віку обумовлене такими особливостями праці:

– результативність, яка сприяє вихованню цілеспрямованості, звички доводити почату справу до кінця, адже планування майбутнього результату, необхідність виконання запланованого, можливість використання результату спонукають дитину серйозно ставитися до роботи;

– творчий характер, що розвиває налаштованість дітей на пошук, удосконалення власної праці і себе у праці; немає нетворчої праці, оскільки за будь-яких обставин діти можуть зробити щось по-новому, не так, як завжди, знайти нові форми взаємодії з однолітками.

Висновки та перспективи досліджень. Таким чином, поступове, систематичне і неодноразове повторення настанови на дотримання етичних норм поведінки в конкретних умовах дитячої діяльності сприяють формуванню моральних якостей і свідомості, впливають на моральне виховання в цілому.

Перспективами подальших досліджень вважаємо визначення потенціалу праці в естетичному вихованні дітей старшого дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко А. У країні хлопчиків і дівчаток. *Дошкільне виховання*. 2019. №1. С. 20–23.
2. Люблінська Г.О. Дитяча психологія. К.: Вища школа, 2014. 355 с.
3. Машовець М.А. Підготовка студентів до співпраці з батьками дітей дошкільного віку: навч.-метод. посіб. К.: НПУ ім. М. Драгоманова, 2020. 128 с.
4. Москаленко О. Трудове виховання дитини в педагогічному доробку філантропістів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2014. Випуск 49. С. 166–173.
5. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. 352 с.
6. Топчій О. Праця розвиває всебічно. Педагогічна рада за методом «Шість капелюхів мислення». *Палітра педагога*. 2014. № 4. С. 6–9.